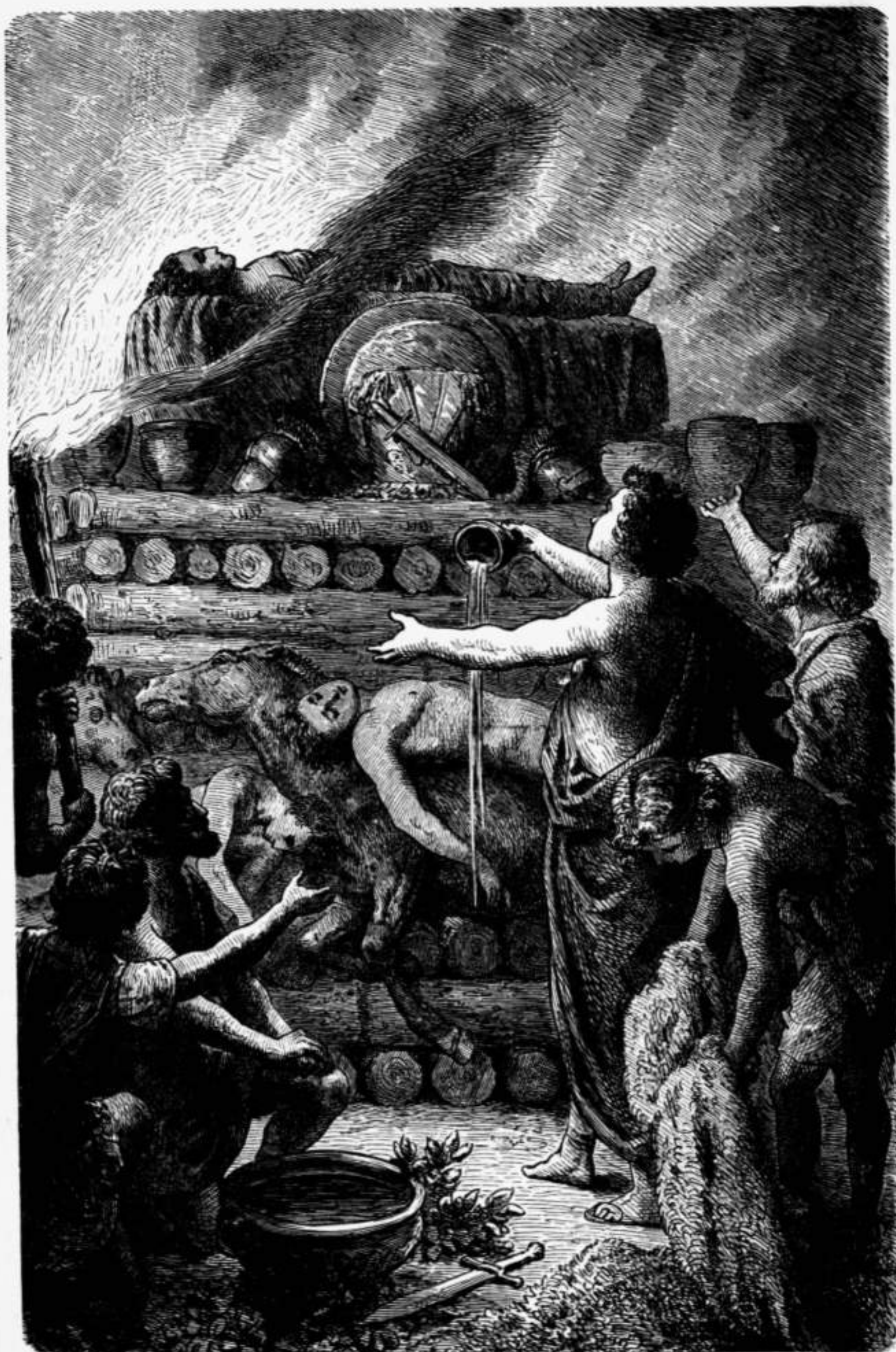

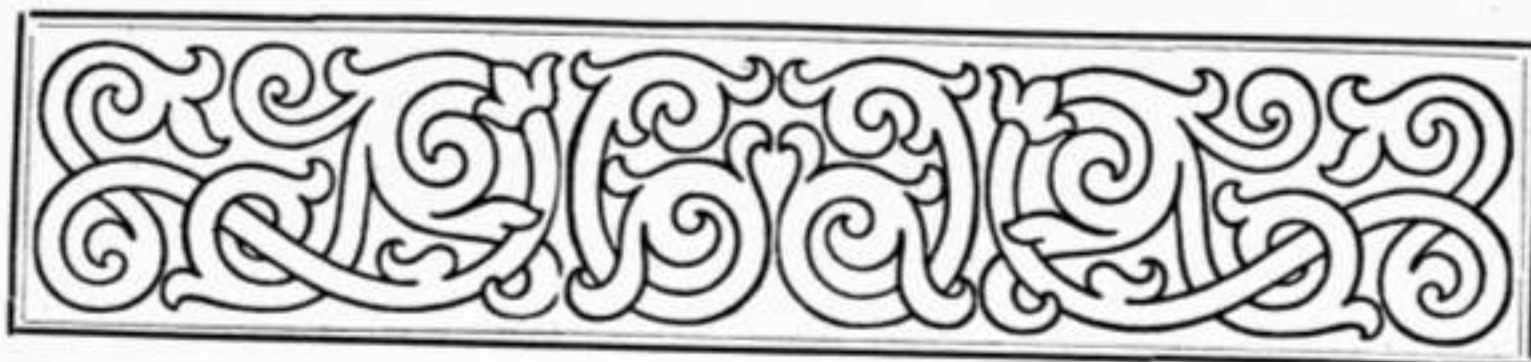

Η ΠΥΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἔσται ἀναγκαίως βραχύ, ἐλλείπουσής τῆς ὕλης. Εἴτε διότι κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν, ἕνεκα τῆς λιτότητος τοῦ βίου, καὶ τῆς ἀγνότητος τῶν ἡθῶν, ἢ ἀνθρωπίνη κρᾶσις ἦν ἀληθῶς ἐδραιωτέρα, εἴτε διότι τὸ θέμα τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ὀλίγην παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὸν περὶ ἀσθενειῶν λόγον, σπανιωτάτῃ γίγνεται αὐτῶν μνεία. Πιθανωτέρα δ' ἐστὶν ἡ τελευταία αὕτη ὑπόθεσις, διότι, καίτοι δικαίως λέγεται ὅτι ἡ πληθὺς τῶν κατατροχόντων τὴν σύγχρονον ἀνθρωπότητα δεινῶν διετέλει καὶ αὕτη κεκρυμμένη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πίθου τῆς Πανδώρας, καὶ ἐξέρρευσεν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν νεωτέρων ἔξεων καὶ ἀναγκῶν, οὐχ ἥττον ἀναμφισβήτητον τυγχάνει ὅτι ἐκάστη ἐποχὴ ἔσχε μετὰ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τὰ μειονεκτήματα αὐτῆς, οὐδ' ἀπέφυγόν ποτε τὰ ἐφήμερα καὶ πολυπαθῆ τῶν ἀνθρώπων γένη τὸν μοιραῖον αὐτῶν προορισμόν.

Πολλὰ εἰσι τὰ περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος γραφέντα, ἀλλ' οὐχὶ δυστυχῶς καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια. Τοῦτο δέ, διότι τὰ μὲν

ἀρχαιότερα συγγράμματα τοῦ VALERIUS¹, τοῦ OERTEL², τοῦ HAYNISCH³ καὶ τοῦ BAECHNE⁴, τὰ καὶ ἰδίως περὶ Ὅμηρου πραγματευόμενα, ἕνεκα τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγράφησαν, εἰσὶ κατώτερα τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ ζητήματος, τὰ δὲ νεώτερα τοῦ LE CLERC⁵, τοῦ J. C. BARCHUXEN⁶, τοῦ W. BLACK⁷, τοῦ C. G. ACKERMANN⁸, τοῦ K. SPRENGEL⁹, τοῦ J. F. K. HECKER¹⁰, τοῦ FRIEDLÄNDER¹¹, τοῦ LESSING¹² καὶ τοῦ Οἰκονόμου¹³, γενικὰ ὄντα, συντόμως μόνον πραγματεύονται τὰ περὶ τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς.

Εἰσὶ δὲ αἱ κυριώτεραι ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου ἀναφερόμεναι ἀσθένειαι τέσσαρες, ἡ φρικτὴ ἐπιδημία, ἣν ἐπήγαγεν ὁ Ἀπόλλων τοῖς Ἀχαιοῖς, ὅπως ἐκδικήσῃ τὸν ἱερέα Χρύσην, ἡ παραφροσύνη τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ὀδυσσεύς, τὸ ἐκ δόγηματος ὄψεως προελθὸν οἴδημα τοῦ Φιλοκτήτου, καὶ ἡ μελαγχολία τοῦ Βελλεροφόντου. Ἐτάσωμεν ἐκάστην αὐτῶν δι' ὀλίγων, καὶ πρῶτον τὰ περὶ τοῦ λοιμοῦ.

Ὁ ἱερεὺς Χρύσης, αἰχμαλωτισθείσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τῆς καλῆς Χρυσήϊδος ἢ Ἀστυνόμης, ἀπέρχεται πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς φέρων τῷ Ἀγαμέμνονι, εἰς ὃν ἔλαχεν αὐτῇ, πλούσια λύτρα, “ἀπερείσι' ἄποινα”. Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς, χολωθείς, ἀποδιώκει αὐτὸν μεθ' ὕβρεων, καὶ ὁ γέρων, ἐπιστέφων εἰς τὴν Τροίαν “παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης”, ζητεῖ μετὰ δακρύων παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκδίκησιν.

¹ Oratio qua medicinae antiquitas ex Hom. describitur. Paris 1570.

² Dissertatio de Hom. medico, Viteb. 1700.

³ Progr. Homerum artis medendi peritum fuisse, Schleiz 1736.

⁴ Epistola de medicina Homeri, Lipsiae 1746.

⁵ Histoire de la Médecine, Aurst. 1723. 4.

⁶ De Medicinae originae et progressu, Utrecht, 1723. 4.

⁷ An historical Sketch of Medecine and Surgery from their origin. London, 1782. 6.

⁸ Instit. Historiae Medicinae, Nüremberg, 1792. 8.

⁹ Versuch einer pragmat. Geschichte der Arzeneikunde, 1800, 8. Geschichte der Chirurgie, 1815. 8.

¹⁰ Geschichte der Heilkunde, Berlin, 1822. 8.

¹¹ Vorlesungen über die Geschichte der Medicin, Leipzig, 1838. 8.

¹² Handbuch der Geschichte der Medicin, Berlin, 1838. 8.

¹³ Οἰκονόμος, Spec. Pathologiae vet. Berlin, 1833. 8.

. Τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων,
 ἔη δὲ κάτ' Οὐλύμποιο καρήνων χωόμενος κῆρ,
 τόξ' ὤμοισιν ἔχων ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην· —
 ἔκλαγξαν δ' ἄρ' οἷστοί ἐπ' ὤμων χωομένοιο,
 αὐτοῦ κινηθέντος· ὁ δ' ἦϊε νυκτὶ ἐοικώς.
 ἔζετ' ἔπειτ' ἐπάνευθε νεῶν, μετὰ δι' ἰὸν ἔηκεν.
 δεινὴ δὲ κλαγγὴ γένετ' ἀργυρέοιο βιοῖο.
 οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπώχετο καὶ κύνας ἀργούς,
 αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι θέλος ἔχεπευκὲς ἐφίεις
 βάλλ' αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

Ἰλ. Α. 52.

Ὡς τοῖς πᾶσι δῆλον πρόκειται ἐνταῦθα κυριολεκτικῶς περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοξεύσεως τῶν Ἑλλήνων, ἥτοι περὶ πράγματος ὑπερφυσικοῦ καὶ μυθώδους, μόνον δὲ μεταφορικῶς ἐπιτρέπεται ἡ εἰκασία ὅτι ὁ ποιητής, διὰ τῆς θεσπεσίας ταύτης εἰκόνης, περιγράφει τὰς διαφόρους περιπετείας μεγάλης τινὸς ἐπιδημίας. Καὶ περὶ τούτου μὲν οὐδεμία ἀμφιβολία, ἀλλ' οὐχ' ἤττον εἰς τοὺς πραγματευθέντας τὸ ζήτημα ἐπεβάλλετο, φρονοῦμεν, ἢ κατάδειξις τῆς ἀλληγορικῆς φύσεως τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ οὗτοι ἔγραψαν πάντες, ὡς ἐὰν ἔλεγεν ἀπλῶς ὁ ποιητής, ὅτι λοιμὸς ἐνέσκηψε μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν. Εἶδομεν δὲ ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, καὶ λαμβανομένης κατὰ γράμμα τῆς περιγραφῆς, οὐδὲν τὸ κοινὸν μεταξὺ ἀσθενείας καὶ τοῦ διὰ τοξεύσεως θανάτου.

Ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου πρόχειροί εἰσιν αἱ ἀποδείξεις, ὅτι πρόκειται ὄντως ὧδε περὶ θαυμασίας μεταφορᾶς. Καὶ πρῶτον λέγεται ὁ Θεὸς προσβαλὼν κατ' ἀρχὰς τὰ ζῶα, τοὺς ἡμιόνους, καὶ τοὺς ἀργοὺς κύνας τῶν Ἀχαιῶν. Κυριολεκτικῶς λαμβανόμενον ἔχει τοῦτο τὸ παράλογον. Οὐδόλως φυσικὸν ὅτι ὁ κεχολωμένος Θεός, ἀντὶ φοβερᾶς ἐνσκήψεως κατὰ τῶν αἰτίων τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, ἐδάμασεν ἑαυτόν, καὶ ἤρχισεν ἡσύχως φονεύων τὰ ζῶα αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη τιμωρία φαίνεται δυσανάλογος πρὸς τὴν ὕβριν, καὶ περιττὴ ὅλως, ἀφ' οὗ ἐπέχετο αὐτῶν τῶν ἐνόχων ὁ δεκατισμός. Ἀπ' ἐναντίας δὲ γνωστόν ἐστίν ὅτι, ἐπὶ μεγάλων ἐπιδημιῶν, πρὸ τῶν ἀνθρώπων προσβάλλονται τὰ ζῶα¹. Ὡστε ἀλληγορικῶς ἐκλαμβανομένου τοῦ χωρίου, οὐ μόνον οὐδόλως παρέλκει τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ

¹ SCHÜRER, Chronik der Seuchen. II Theile, Tübingen, 1823, 1825.

καταδεικνύει τὴν ἀξιοθαύμαστον ἀκρίθειαν, μεθ' ἧς ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὴν θλιθεράν καὶ λαμπράν αὐτοῦ εἰκόνα, οὐδὲ τοὺς δευτερεύοντας τούτους χαρακτῆρας παραλείψας.

Λέγεται πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τόξευσις διήρκεσεν ἑννέα ἡμέρας,

ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ὦχετο κῆλα θεοῖο,

Ἰλ. Α. 53.

ἀλλ' οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἀκριθῶς τόσον διαρκεῖ καὶ ἡ ὀξεῖα περίοδος τῶν πλείστων ἐπιδημιῶν, μεθ' ἣν ἄρχεται συνήθως ἡ ὕφεσις. Καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἥτοι τοῦ Φοίβου, ὡς ἐπενεγκόντος τὴν πανωλεθρίαν, συνάδει τούτοις, διότι ὁ ἥλιος μεγάλην ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐπιδημικῶν νόσων. Ἀκριβολόγοι τινὲς συγγραφεῖς ἰσχυρίζονται μάλιστα, ὅτι διὰ τῶν ἐκτοξευομένων βελῶν ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὰς ἀκτῖνας τοῦ Φοίβου· ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, χρησιμεύει δὲ ἡ περίστασις αὕτη εἰς τρανὴν ἀπόδειξιν, ὅτι αἱ ἀλληγορίαι ἦσαν τῷ Ὅμηρῳ γνωσταί, καὶ ὅτι κρύπτεται ἀληθῶς πολλάκις εἰς τοὺς μύθους αὐτοῦ μεταφορικὴ ἔννοια. Πόσον, ἐκ τῆς ἀφειτηρίας ταύτης ὁρμώμενοι, προέβησάν τινες, ζητοῦντες ἐν παντὶ τοῦ ποιητοῦ στίχῳ ἄλλα, ἢ ὅσα ἀληθῶς λέγει, κ' εὐρίσκοντες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἐπῶν σύμπασαν τὴν ἱστορίαν τῆς πλάσεως, τυγχάνει ἤδη γνωστόν· κεῖται δὲ ἡ ἀλήθεια πάντοτε μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων.

Ἐν τούτοις, παραδεχθέντες ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιδημίας, ἐτάσωμεν ποῖον ἄρά γε τὸ εἶδος αὐτῆς. Πάντες οἱ μεταφρασταὶ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν *λοιμός*. Καὶ ὅτι μὲν ὄντως περὶ λοιμικῆς τινος ἀσθενείας πρόκειται, ὁῦλον, οὐδεμίαν ὁμως ἔχομεν ἐνδειξιν περὶ τῆς ταυτότητος, ἢ ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐνσκήψαντα ἐπὶ Περικλέους, ἢ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Πιθανὸν δὲ ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Ὅμηρος εἶχε κατὰ νοῦν ὠρισμένην τινὰ νόσον.

Πρὸς ἴασιν, ἢ περιστολὴν τοῦ κακοῦ οὐδεμία ἀναφέρεται προσπάθεια· κατέπαυσε δὲ ἡ θεομηνία, ἐξιλεωθέντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποδοθείσης τῆς Χρυσῆίδος. Ἀλλ' ὡς εἶδομεν, τοῦτο συνέβη τὴν δεκάτην ἡμέραν, ὅτε συνήθως ἐπέρχεται ἡ φυσικὴ ὕφεσις· ἀφέθη ὁῦλον ὅτι ἡ πανωλεθρία εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς πορείαν, καὶ τοῦτο διότι, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκλαμβανομένη ὡς θεία τιμωρία, ἐθεωρεῖτο ἀνίατος, ἀφ' ἐτέρου δέ, καὶ ἄνευ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης, οὐδεμία

ὕπῃρχεν ἐλπίς ἐκ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, εὕρισκομένης εἰσέτι εἰς νηπιώδη κατάστασιν. Ὡστε εἰς τὸ ἐφευρετικὸν τοῦ ποιητοῦ πνεῦμα ὀφείλονται μόνον αἱ λεπτομέρειαι, ἐν ᾧ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐνσκήψαντος ὀλέθρου εἰς τὸν χόλον θεότητός τινος ὑπέκειτο ἐτοίμη ἐν τῇ πεποιθήσει τοῦ λαοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τῆς θεομηνίας οἱ Ἕλληνες ἔθυσαν εὐχαριστήρια τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ ἐλούσθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, Ἰλ. Α. 313. Ἐν τῷ λουτρῷ τούτῳ εὑρηται ἴσως τὸ μόνον ἵχνος ὑγεινῆς τινος προφυλάξεως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐγένετο ἰδίως ἐν πνεύματι θρησκευτικῷ.

Περὶ δὲ τῆς μεταμορφώσεως τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ὀδυσσεύς λέγεται,

ἐν δέ σφιν τυρόν, καὶ ἄλφιτα, καὶ μέλι χλωρόν
οἶνον Πραμνεῖον ἐκύκα· ἀνέμισγε δὲ σίτῳ
φάρμακα λύγρ' ἵνα παγχυ λαθοῖατο πατρίδος αἵης·
αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα
ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ.
οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνὴν τε, τρίχας τε
καὶ δέμας, αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος ὡς τὸ πάρος περ.

Ὀδ. Κ. 239.

Ὁ εὐφυῆς οὗτος μῦθος, ὅστις, κατὰ τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην, ἐστὶν ἀπλοῦν γέννημα τῆς θαυμασίας τοῦ ποιητοῦ φαντασίας, καὶ πλείστας ὅσας ἐνέπνευσε κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἀπομιμήσεις, χιλιοτρόπως ἐσχολιάσθη καὶ ἐπεξηγήθη. Περίεργος δ' ἀληθῶς ἀποθαίνει ἡ ἐξέτασις τινῶν ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων γνωμῶν, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς προκύπτει καταφανῶς εἰς ποίας παραδοξολογίας παρασύρει πολλάκις τοὺς πρώτους τῶν φιλολόγων ἢ περὶ τὴν διαλεύκανσιν τῶν χωρίων ἄμιλλα, καὶ ἡ ἐπίμονος ἀναζήτησις μεταφορικῆς τινος ἐννοίας, ἐκεῖ ὅπου οὐδεμία ὑφίσταται.

Περιοριζόμεθα δὲ εἰς τοὺς μᾶλλον περιδλέπτους, διότι ἄλλως ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἱκανὴ ὕλη πρὸς νέαν ὁλως συγγραφὴν. Καὶ ὁ μὲν HARDIN¹ φρονεῖ ὅτι ἡ Κίρκη ἐστὶν ἡ φύσις, γεννέτειρα τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν, σῶς δὲ οἱ περὶ τὴν ἀπόλαυσιν

¹ Anmerkungen zu Plin. Hist. Natural.

αὐτῶν ἀκόλαστοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἀπλέτως αὐτῶν μεταλαβόντες, ἀποζωοῦνται. Αὕτη κατ' αὐτὸν ἡ μυστικὴ τῆς ἀλληγορίας ἔννοια. Ὁ δὲ GERLACH¹ λέγει ὅτι διὰ τοῦ μύθου τούτου ζωγραφεῖται ἡ ἰδέα, ὅτι ἀπαίδευτοι ἄνθρωποι εὐκόλως ὑπὸ τῆς πονηρίας τῶν ἄλλων ἐξαπατῶνται, καὶ εἰς ζῶα μεταβάλλονται, ἐν ᾧ πεπαιδευμένοι, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ Εὐρύλοχος, ἀποφεύγουσι τὸν κίνδυνον.

Κατὰ τὸν ALTENBURG² ὁ Ὀδυσσεὺς ἐστὶν ὁ ἥλιος, καὶ ἡ Κίρκη, ἥς τὸ ὄνομα τυγχάνει συγγενὲς πρὸς τὰ κέρκος, κρίκος, κερκίς, ἡ κυκλοτερὴς τοῦ Φοίβου πορεία, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα μετατροπὴ τῆς φύσεως καὶ τῶν καιρῶν. Μεταβάλλει δὲ αὕτη πλάσματα εἰς ἄλλα πλάσματα, διότι ὄντως ἐν τῇ φύσει τὰ πάντα μεταβάλλονται, περιστοιχίζεται δὲ ὑπὸ λεόντων καὶ λύκων, διότι τὰ ζῶα ταῦτα εἰσὶν ἱερά τοῦ ἡλίου, καὶ μεταπλάττει τὰ θύματα αὐτῆς εἰς σῦς διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Ὁ FRIEDREICH³ τέλος, καίτοι ἐμμένων μετὰ κόπου ἐντὸς τοῦ προκειμένου, παρεισάγει ἐκεῖ τόσῃν παραδοξολογίαν, ὥσπιν πάντες οἱ ἄλλοι ὁμοῦ εἰς τὰς μεταφορικὰς αὐτῶν ἐξηγήσεις. Προτείνει δὲ δύο γνώμας. Καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι τὰ θότανα, ἅτινα ἡ Κίρκη ἀνέμιξεν εἰς τὸ ποτόν, ἦσαν ναρκωτικά, δι' ὃ καὶ ἀπεκοίμισαν τοὺς πίνοντας, λησμονήσαντας ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ Μορφέως τὰς πατρίδας αὐτῶν, ὅτι δὲ τότε, ὅπως ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς τοῦ δώματος αὐτῆς, ὅπου εἶχεν ἀληθῶς τι τὸ κωμικὸν ὁμᾶς ὅλη κοιμωμένων ἀνθρώπων, καὶ μὴ ἔχουσα μέρος καταλληλότερον, ἔθηκεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταύλῳ τῶν συῶν. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἰδέα, ὅτι μετεβλήθησαν αὐτοὶ εἰς σῦς. Ἀλλά, πρὸς Θεοῦ! ἐστὶν αὕτη ἐξήγησις ἀξία περιωνύμου φιλολόγου, καὶ τοσοῦτῳ πεζὸν συμβᾶν ἐξεικονίζει ὁ ὠραῖος τοῦ Ὀμηροῦ μῦθος; Πρὸς τί πλὴν πᾶσα περαιτέρω συζήτησις; Παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὸ κείμενον, ἢ μᾶλλον ἐξαιτούμεθα ὑπομονήν, μέχρις οὗ ἐτάσαντες καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ γνώμην, παραθῶμέν τινας τοῦ κειμένου στίχους, ὅπως ἴδῃ ὅτι πρόκειται ὧδε περὶ ἀληθοῦς μεταμορφώσεως.

¹ Fides, oder die Religionen und Kulte. I. B. Σ. 230.

² Ueber den Aufenthalt des Odysseus bei der Circe. 1835.

³ FRIEDREICH, Σ. 183.

Ἔστι δὲ ἡ δευτέρα αὕτη ἐξήγησις ἡ ἐξῆς. Τὰ ναρκωτικά, λέγει ὁ FRIEDREICH, ἄγουσι πολλάκις εἰς παραφροσύνην· ἀλλ' ὑπάρχει εἶδος μανίας, καθ' ἣν ὁ πάσχων φαντάζεται ἑαυτὸν λαβόντα ἄλλην μορφήν. Τοῦτο δὲ ὑποστηρίζει διὰ παραδειγμάτων καὶ παραπομπῶν. Εὐχερὴς ἄρα ἡ ὑπόθεσις ὅτι οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεύος, πίνοντες τὰ ναρκωτικά καὶ παραφρονήσαντες, ἐφαντάσθησαν ὅτι μετετράπησαν εἰς σῦς. Τὴν ἀσθένειαν δὲ ταύτην καλεῖ *insania zoanthropica*.

Ὀλίγα μόνον ἐπάγομεν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σοφὸν ἄνδρα, παρατηροῦντες ὅτι, καὶ ἐὰν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ὀδυσσεύος ἐν τῇ ἀλλοφροσύνῃ αὐτῶν ἐνόμιζον ἑαυτοὺς μεταβληθέντας εἰς σῦς, αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεύς, οὐδὲν τοιοῦτο παθὼν, οὐδὲ τὴν πλάνην αὐτῶν συνεμερίζετο, καὶ δωρεὰν ἐπομένως ἐθυσιάσθη, ὅπως ἀποδοθῇ αὐτοῖς ἡ προτέρα μορφή. Ἀλλ' οὐδ' ἀμφιβολία ἐπιτρέπεται ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀληθοῦς μεταμορφώσεως, ἥτις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, προῆλθεν, οὐχὶ ἐκ τῶν φαρμάκων τῆς Κίρκης, ἀτινα λήθην μόνον ἐπήνεγκον, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιψεύσεως διὰ τῆς μαγικῆς αὐτῆς ῥάβδου. Ὁ Ὅμηρος λέγει:

οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνὴν τε, τρίχας τε,
καὶ δέμας, αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος ὡς τὸ πάρος περ
Ὅδ. Κ. 240.

ὥστε ἀντιστρόφως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ δεινοῦ ἀρχαιολόγου, οὐ μόνον ἡ μεταμόρφωσις τοῦ σώματος οὐδόλως ὀφείλεται εἰς ἀσθένειαν τοῦ νοός, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ὁ νοῦς, μόνος ὑγιῆς διαμείνας, κ' ἐργαζόμενος πάντοτε κατὰ τοὺς νόμους τῆς λογικῆς, διεγίγνωσκε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὑπὸ τὸ ἐπίδλητον, ταπεινὸν αὐτοῦ περικάλυμμα. Ὅσον δὲ κ' ἐὰν ἐνόμιζον ἑαυτοὺς σῦς οἱ ἀλλοφρονήσαντες, ἐὰν μὴ ἦσαν ἀληθῶς τοιοῦτοι, πρὸς τί αἱ θάλανοι, ἃς παρέθηκεν αὐτοῖς ἡ Κίρκη;

Πάρ' ἄκυλον θάλανόν τ' ἔβαλεν καρπὸν τε κρανείης,
ἔδμεναι, οἷα σύες χαμαιευνάδες αἰὲν ἔδουσιν.

Ὅδ. Κ. 243.

Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀναλαμβάνουσι τὴν προτέραν αὐτῶν μορφήν λέγεται,

τῶν δ' ἐκ μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσεν
φάρμακον οὐλόμενον, τόσφιν πόρει πόττια Κίρκη.

Ὅδ. Κ. 394.

Τὶς ἰσχυρισθῆσεται ὅτι καὶ ἡ τριχόρροια αὕτη ἐστὶ μεταφορική; Ἐκ τῆς εἰς ἄτοπον ταύτης ἀπαγωγῆς ἀρκούντως, φρονοῦμεν, προκύπτει τὸ λελανθασμένον τῆς μεθόδου, ἥτις πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀναζητεῖ τὴν ἀλληγορίαν. Ὁ ποιητὴς ἔπλασεν ἀπλῶς ὥραϊον μύθευμα, ὡς τὸ περὶ τῶν Λαιστρυγόνων ἢ τῶν Κυκλώπων, ματαιοπονοῦσι δὲ οἱ τὴν μυστικὴν αὐτοῦ ἀνασκαλεύοντες ἔννοιαν.

Καὶ ἡ μὲν μεταμόρφωσις ἐστίν, ὡς εἶδομεν, μυθικὸν ἀπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερανθρώπου τῆς Θεᾶς ἐνεργείας, καίτοι δὲ ὑπὸ τοῦ FRIEDREICH πολιτογραφηθεῖσα, καὶ *insania zoanthropica* κληθεῖσα, οὐδὲν ἔχει πρὸς τὴν παθολογίαν κοινόν. Ἐν τῇ διὰ τοῦ ποτοῦ ὁμως ἐπενεχθείσῃ λήθῃ ἐνυπάρχει βεβαίως ἀλλοίωσις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, συγγενῆς τῇ νοσολογίᾳ, καὶ ἀξία ἐρεῦνης.

Ἡ Κίρκη λέγεται κατασκευάσασα κυκεῶνα, καὶ ῥίψασα ἐν αὐτῷ *φάρμακα λυγρά*. Ἦσαν δὲ ταῦτα, ὡς εἶδομεν, κατὰ τὸν FRIEDREICH, ναρκωτικά, καὶ πιθανῶς τῆς οἰκογενείας τῶν *Solanacarum* ἢ *Strychninarum*, ὥστε ἡ ἐξ αὐτῶν προελθοῦσα λήθῃ ἦν ἀναμφισβητήτως νάρκωσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

Οὐδεμίαν ἔχομεν ῥητὴν ἀντίρρησην, ἀλλὰ φρονοῦμεν οὐχ ἥττον, ὅτι κ' ἐνταῦθα πρόκειται μᾶλλον περὶ μαγικῆς ἐνεργείας, οὐδὲν δὲ εἶχε κατὰ νοῦν ὠρισμένον φυτὸν ὁ ποιητὴς. Ὁ Ὀδυσσεύς, καίτοι πιὼν καὶ αὐτὸς τοῦ κυκεῶνος, ἀποφεύγει ὁμως τὸν κίνδυνον, χάρις εἰς ἀντιφάρμακον, δοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο θεωρεῖ ὁ FRIEDREICH ὡς ἀπόδειξιν τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ δὲ ἀντιδότου ἀποφυγὴ μαγικῆς μαγγανείας ἐστὶν ἰδέα ἐπίσης συνήθης, τῆς χρήσεως αὐτοῦ κατὰ τῆς ἐπηρείας ναρκωτικοῦ.

Τὸ ἀντίδοτον δὲ τοῦτο, τὸ δοθὲν τῷ Ὀδυσσεῖ ὑπὸ τοῦ Ἀργεϊφόντου, ἐκαλεῖτο, λέγει ὁ ποιητὴς, παρὰ τοῖς Θεοῖς *μῶλον*, καὶ

ρίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἵκελον ἄνθος

Ὀδ. Κ. 304.

καὶ περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου πλεῖστα ἐλέχθησαν, καὶ πραγματεῖαι ὅλαι ἐγράφησαν. Μίαν αὐτῶν¹ ἐντελῶς ἐκλιποῦσαν, μάτην ἐν βιβλιοθήκαις καὶ παρὰ βιβλιοπώλαις ἀνεζητήσαμεν. Καὶ τὰ μὲν ἀρχαῖα σχόλια λέγουσιν ὅτι ἡ λέξις *μῶλον*, παράγεται ἐκ τοῦ

¹ SIBER, de Moly Hermetis herba. Schneeb. 1699.

μωλύειν, κρατύνειν, ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας δὲ ταύτης στηριζόμενοι ὁ Εὐστάθιος, καὶ ὁ RIECI¹, ἐπικαλοῦνται καὶ αὖθις τὴν φίλην ἀλληγορίαν, καὶ λέγουσιν ὅτι διὰ τοῦ φυτοῦ τούτου παρίσταται ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ συμβουλαί, ἃς παρέσχε τῷ Ὀδυσσεῖ, καὶ δι' ὧν διέφυγεν οὗτος τὸν κίνδυνον. Παρατηροῦμεν ἀπλῶς ὅτι συμβουλαί, μετὰ λευκῶν ἀνθέων καὶ μελανῆς ῥίζης, οὐδαμοῦ φύονται. Ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀληθοῦς φυτοῦ, οὐδεμία ἀμφιβολία, ἄδηλον δὲ μόνον ποῖον ἦν τὸ φυτόν τοῦτο. Ὁ WEDEL² κλίνει ὑπὲρ τῆς *Nymphaea alba*, ὁ CUILANDINI³ προτιμᾷ τὸ *Cynopastum*, καὶ ὁ TRILLER⁴, πρὸς ἀμφοτέρους διαφωνῶν, προτείνει τὸν *Helleborum niger*, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι πολὺ δίκαιον ἔχει ὁ REIMANN⁵ λέγων „— Et sane volumen nobis implendum esset si omnes doctorum de hoc verbo sententias enarrare velimus, tot enim sunt quod ilicis folia, quod fluctus insulae; si omnes in unum fasciculum collectas haberemus hypotheses aliud tamen nihil ex iis exsculperemus, quam esse herbam nobis hodie ignotissimam⁶.“

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἐμμένομεν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἡμῶν ἰδέαν ὅτι καὶ τὸ μῶλυ τοῦτο, τὸ κατὰ μαγικῶν ἐνεργειῶν ἀντιστρατευόμενον, ἐστὶν ἀπλῶς μυθικὸν εὔρημα τοῦ Ὀμήρου, καὶ οὐχὶ γνωστόν τι ἢ ὠρισμένον φυτόν. Αὐτὴ τοῦ ποιητοῦ ἡ περιγραφὴ φαίνεται ἡμῖν ὑποδεικνύσα τοῦτο, ἡ δὲ μελανὴ ῥίζα καὶ τὸ λευκὸν ἄνθος ἔχουσί τι τὸ φαντασιῶδες. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς στίχοις,

..... χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται,
Ὅδ. Κ. 306.

¹ RIECI, Dissertationes Homericae. Diss. 54.

² Exertit. I et II. Moly Homeri. Jena 1713 et 1717.

³ Epistolae augensorum de plantaris ignotis.

⁴ Exertitatio de Moly Homericum. In sue opere phil. I. II.

⁵ Ἰλιάς post Homerum. Lemgo. 1728. Σ. 160.

⁶ Ἦτοι — Ἡ ἔκθεσις πάντων τῶν περὶ τῆς λέξεως ταύτης ἀποφθεγμάτων τῶν σοφῶν εὐκόλως ἤθελε πληρώσει τὸν ἡμέτερον τόμον, καθ' ὅσον εἰσὶ πολυπληθῆ ὡς τὰ φύλλα τῆς ὀρυός, καὶ αἱ νῆσοι ἐν τῷ πελάγει. Ἀλλὰ καὶ ἂν πάσας τὰς ὑποθέσεις εἶχομεν ἐν ἐνὶ διελίδι συνηθροισμένας, οὐδὲν ἕτερον ἤθελε προκύψει ἐκ τούτου ἢ ὅτι πρόκειται περὶ φυτοῦ ἐντελῶς ἀγνώστου τὴν σήμερον.”

λέγων ὅτι τὸ φυτὸν καλλιεργοῦσιν, οὐχὶ οἱ ἐφήμεροι ἄνθρωποι, ἀλλ' οἱ παντοδύναμοι θεοί, καὶ ἀποκαλῶν αὐτὸ δι' ὀνόματος φαντασιώδους, ἐν χρήσει ὤθηεν παρὰ τοῖς ἀθανάτοις, ἄνευ οὐδεμιᾶς μνείας τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς γνωστοῦ, ὑποδεικνύει, φρονοῦμεν, αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, μετὰ μεγίστης τέχνης, ὅτι πρόκειται περὶ ἄνθους μυθώδους, καὶ προειδοποιεῖ, ὅτι ματαία ἢ ἐπὶ γῆς ἀναζήτησις αὐτοῦ, διότι φύεται μόνον εἰς τὸν οὐρανόν, ἢ μᾶλλον ἐφύη ἐπὶ τοῦ γονιμωτάτου ἐδάφους τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ φαντασίας. Οἱ δὲ γράψαντες περὶ μῶλτος ὀλοκλήρους τόμους, καὶ πᾶσαν τὴν βοτανικὴν ἀνασκαλεύσαντες, ὅπως ἀνακαλύψωσιν αὐτὸ μεταξὺ τῶν κρομμύων ἢ λαχάνων, ἐνὸς μόνου ἡμέλησαν, τῆς προσεκτικῆς τοῦ Ὀμηρικοῦ στίχου μελέτης.

Ἐν τούτοις ἐὰν ἐπεβάλλετο ἡμῖν ἡ παραδοχὴ τοῦ μῶλτος ὡς πραγματικοῦ φυτοῦ, ἐπὶκουρον ἐκλέγομεν ἀντὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω τὸν Θεόφραστον, ὅστις ἐκλαμβάνει αὐτὸ ὡς τὸ σκόροδον *allium nigrum*, διότι ἀληθῶς, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ὑπάρχει καὶ σήμερον σκόροδον μῶλτζα καλούμενον. Ὁ Διοσκορίδης¹ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ ὁ FRASS² λέγει ὅτι πλοίαρχός τις ἐκ μικρᾶς Ἀσίας ἔπεμψεν αὐτῷ φυτόν, μελανὴν ἔχον τὴν ῥίζαν, ὅπερ θεθαίως ἦν τὸ μῶλυ. Ἔμενε μόνον ἡ ἀμφιβολία ἐὰν εἶχε λευκὸν τὸ ἄνθος, ἀλλὰ φυτεύσας αὐτό, ἀνέμενε προσεχῶς καὶ τῆς ἀπορίας ταύτης τὴν ἐπίλυσιν. Ἀχρὶς ὥρας οὐδὲν ἀνεκοίνωσε.

Τοῦ Βελλεροφόντου ἡ ἱστορία τυγχάνει γνωστή. Φονεύσας τὸν ἀδελφὸν Βέλλερον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, ἀφῆκε τὴν Κόρινθον, καὶ προσέφυγεν εἰς τὸν Βασιλέα Προῖτον. Ἀλλ' ἀποκρούσας τὰς ἐρωτικὰς προτάσεις τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀντείας, κατηγορήθη ὑπὸ τῆς ἀπίστου γυναικὸς εἰς τὸν Προῖτον ὡς ἐπιβουλεύεις τὴν τιμὴν αὐτῆς. Οὗτος δέ, ἐχθαίρων τὴν καταστροφὴν ἀνδρός, ὃν ἐξένισεν, ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ πενθερῷ Ἰοδάτῃ, μετὰ γραφῆς ἐντελλούσης τὸν θάνατον τοῦ φέροντος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰοδάτης ξενίσας αὐτὸν ἐννέα ἡμέρας πρὶν ἢ γνῶ τὴν γραφήν, καὶ φιλήσας αὐτόν, ἀπέφυγε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παραγγελίας, καὶ ἀπεφάσισε τὴν ὑποβολὴν αὐτοῦ μᾶλλον εἰς δεινοὺς κινδύνους, ὅπως καταλίπη αὐτόν εἰς τὴν

¹ Historia plant. Cap. 51.

² FRASS, Flora Classica, Σ. 291.

άνωτάτην έτυμηγορίαν τῶν Θεῶν. Οὕτως απέστειλεν αὐτὸν ἐν πρώτοις κατὰ τῆς Χιμαίρας, καὶ ἀφ' οὗ ἐφόνευσεν αὐτήν, κατὰ τῶν Μικρασιανῶν Σολύμων, οὓς ἐπίσης κατετρόπωσε. Τότε δ' ἔβηκεν αὐτῷ ἐνέδραν Λυκείων, ὅπως ἐπιτεθῶσιν αὐτῷ ἐπανακάμπτοντι, καὶ ἀφ' οὗ κατέβαλε καὶ τούτους, ἀνεγνώρισε τὴν ἀθωότητα καὶ σπανίαν αὐτοῦ ἀνδρείαν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἰδίαν θυγατέρα εἰς γάμον, μετὰ τοῦ ἡμίσεως Βασιλείου.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπινοηθεῖσα ἐξακολούθησις τοῦ μύθου. Ὁ Βελλεροφόντης, ἐπαρθεὶς ἐπὶ τοῖς εὐτυχίμασι καὶ κατορθώμασι τούτοις, ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἴσον τοῖς Θεοῖς, κ' ἐπεχείρισε τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνάβασιν, ὅπως παρακαθήσῃ αὐτοῖς, καὶ ἀπολαύσῃ ἴσων τιμῶν. Ἐπὶ τούτῳ ἵππευσε τὸν Πήγασον, δοθέντα αὐτῷ παρὰ τῶν Θεῶν ὅπως καταπολεμήσῃ τὴν Χίμαιραν, καὶ ἤρχισε τὴν ἀνάπτησιν. Ἀλλὰ χολωθέντες οἱ Θεοὶ ἐπὶ τῇ αὐθαδεΐᾳ ταύτῃ, ἠρέθισαν τὸν πτερωτὸν ἵππον, ὅστις ἀπετίναξε τὸν ἀναβάτην, οὗτος δέ, πεσὼν πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ συναισθανθεὶς τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ, κατελήφθη ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ φρικτῆς μελαγχολίας.

Ὁ Ὅμηρος περὶ Πηγάσου οὐδὲν ἀναφέρει, καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖται μεταγενέστερον ἅπαν τὸ περὶ αὐτοῦ μέρος τοῦ μύθου¹, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἀναμφισβήτητόν ἐστιν ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα χάσμα τι ἐν τῷ κειμένῳ, διότι αἴφνης μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀδελφοκτόνου, ἐπιφέρονται οἱ ἐξῆς στίχοι,

ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ κεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,
ἦτοι ὁ κάπ πεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων,

Ἰλ. Ζ. 203.

ἄνευ οὐδεμιᾶς μνείας τοῦ ἐπενεγκόντος τὴν μῆνιν ταύτην αἰτίου. Ἄλλ' ὅπωςδὴποτε τὸ δι' ἡμᾶς σπουδαῖόν ἐστιν, ὅτι ἡ μῆνις ἐγέννησε τὴν μελαγχολίαν, καὶ ὁ Βελλεροφόντης ἐπλανᾶτο μόνος εἰς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ὑπὸ τοῦ ἄλγους αὐτοῦ τηχόμενος, καὶ ἀποφεύγων τὴν παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων.

¹ KRAHNER, εἰς ERSCH καὶ GRUBER, allgemeine Encyclopädie, εἰς λέξιν Pegasus. HERHOLDT, de Pegasi, equi celestis, mytho Graeco, εἰς Jolemn. Acad. indic. Havn. 1819.

Ἐνταῦθα οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ ὀξείας τινὸς ψυχικῆς ἀσθενείας, παρεμφεροῦς πρὸς τὴν παραφροσύνην, ἐστὶ δὲ τοῦτο τὸ μόνον παράδειγμα ἠθικοῦ νοσήματος, τὸ ἀπαντῶν παρ' Ὀμήρῳ. Ὁ FRIEDREICH περὶ αὐτοῦ λέγει: „— In obiger homerischen Stelle ist das Bild der Melancholie unverkennbar. Dieses ist Unfreiheit des Gemüthes, mit Niedergeschlagenheit, Insichversunkenheit, Suchen der Einsamkeit, und Brüten über irgend einen Gegenstand des Verlustes, der Trauer, des Schmerzes, der Verzweiflung¹. Κ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεμία καταβάλλεται πρὸς θεραπείαν προσπάθεια. Τὸ Ἀλήϊον πεδῖον ἐτυμολογεῖ σχόλιόν τι ἀπὸ τῆς ψυχικῆς τοῦ Βελλεροφόντου καταστάσεως. “Ἀπὸ τῆς Ἀλῆς ἀλήϊον.”

Τὰ δὲ κατὰ Φιλοκτήτην ἔχουσιν ὡς ἐξῆς. Ἐκστρατεύσας μετὰ ἑπτὰ νηῶν κατὰ τῆς Τροίας, καὶ παραπλέων τὴν νῆσον Χρύσην, ἀνεκάλυψεν ἐκεῖ μικρὸν ἱερόν. Ἐν ᾧ δ' ἐξήταζεν αὐτό, προσελθὼν αἴφνης ἐκ τῶν λίθων ὄφρις δεινός, ἔδακεν αὐτὸν εἰς τὸν πόδα. Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς συμπαρέλαβον αὐτὸν καὶ αὖθις, ἀλλ' εἴτα, μὴ φέροντες τοὺς θρήνους αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκ τῆς πληγῆς δυσωδίαν, ἀφῆκαν αὐτόν, παραπλέοντες, εἰς τὴν ἔρημον νῆσον Λῆμνον, ὅπου διέμεινε μόνος καὶ πάσχων καθ' ὅλον τὸ δεκάετες διάστημα τῆς Ὀμηρικῆς ἐκστρατείας, Ἰλ. Β. 721. Ὅποιος ἦν ὁ τὴν συμφορὰν προξενήσας ὄφρις, ἀδέδαιον. Ὁ Ὀμηρὸς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὑδρόν· ἀλλὰ τὴν λέξιν ταύτην μεταφράζουσιν ὁ μὲν VOSS καὶ ὁ CRUSIES διὰ τοῦ ἔχιδνα, ὁ δὲ LÜNEMANN καὶ ὁ PAPE διὰ τοῦ ὄφρις ὑδάτιος.

Ἡ ἐκ τοῦ δῆγματος προκύψασα πληγὴ φαίνεται ὅτι ἦν δεινότητι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν θρήνων τοῦ ἥρωος, τῆς δυσωδίας, καὶ τῆς ἀτελευτήτου αὐτῆς διαρκείας. Τ' ἀποτελέσματα ταῦτά εἰσὶ πῶς παρὰ φύσιν, διότι μὴ ἐπελθόντος θανάτου, ὅστις ἐπακολουθεῖ συνήθως τὸ δῆγμα ἰοδόλου ὄφρεως, ἐγεννήθη ἐξοίδημα, ἢ

¹ Ἦτοι “— Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ Ὀμηρικῷ χωρίῳ ὑπόκειται πασίδηλος ἡ εἰκὼν τῆς μελαγχολίας. Ἀποτελοῦσι δὲ ταύτην ψυχικὴ ταραχὴ μετὰ καταπτώσεως, ἐν ἑαυτῷ ἐμβύθισις, ἀναζήτησις τῆς ἐρημίας, καὶ διαρκὴς ἀναπόλησις ἀντικειμένου τινὸς σχετικοῦ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὸ πένθος, τὸ ἄλγος, τὴν ἀπελπισίαν”. FRIEDREICH, Σ. 172.

γάγγραινα, ἥτις διετέλεσεν ἐν τῇ αὐτῇ ὀξείᾳ καταστάσει ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην. Ἐφ' ὅσον οἶδαμεν οὐδὲν ὑπῆρξεν ἐν τῇ πραγματικότητι τοιοῦτον παράδειγμα. Ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ ἀποκαλεῖ τὴν κατασκέλλουσαν τὸν ἥρωα πληγὴν ἀδηφάγον, ὥστε φαντάζεται αὐτὴν ὡς ἔλκος τι καταστρεπτικόν, ἢ φαγέδαιναν.

Κ' ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ οὐδεμία γίνεται περὶ θεραπείας μνεία, ὅπερ ἐστὶ περίεργον, καθ' ὅσον ἡ νοσηλεία τοιούτου ἔλκους, συνισταμένη ἰδίως εἰς τὴν ἐπίδεσιν χόρτων καὶ ἄλλων φαρμάκων, ἐτύγγανε θεδαίως γνωστὴ ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ. Ὁ πάσχων Φιλοκτήτης ὑπῆρξεν ἀείποτε, ὡς καὶ ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης, προσφιλες εἰς τὰς ὡραίας τέχνας θέμα, τὸ δὲ ἀμίμητον ἄγαλμα Φιλοστράτου τοῦ νεωτέρου τυγχάνει τοῖς πᾶσι γνωστόν.

Ἡ δὲ λειποθυμία ἐφρόνουν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι προήρχετο, συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, σπεύδοντος τοῦ θυμοῦ, ἥτοι τῆς ψυχῆς, εἰς ἐγκατάλειψιν τοῦ σώματος. Εὐχρηστος ἐπίσης ἐστὶ παρ' Ὀμήρῳ καὶ ἡ ἔκφρασις λειποψυχεῖν. Ὡραία περιγραφή τοῦ παθήματος τούτου εὑρηται ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις, φερομένη περὶ τῆς Ἀνδρομάχης, ὅτε ἠγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Ἑκτορος,

Τὴν δὲ κατ' ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νύξ ἐκάλυψεν,
ἤριπε δ' ἐξοπίσω, ἀπὸ δὲ ψυχὴν ἐκάπυσσεν.

Ἰλ. X. 466.

Ὁ καθαρὸς ἀῆρ καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἦσαν τὰ μέσα, δι' ὧν τις ἐκ τῆς λειποθυμίας ἀνεκαλεῖτο. Οὕτως ὁ Σαρπηδών, λειποψυχήσας ἔνεκα τραύματος τινός, συνέρχεται ἅμα ἐπιπνεύσαντος τοῦ βορείου ἀνέμου. Ἰλ. E. 697. Καὶ ὁ Ἑκτωρ ἀναλαμβάνει τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ δι' ἐπιχύσεως ψυχροῦ ὕδατος. Ἐκφράζει δὲ τὴν ἀπὸ τῆς λειποθυμίας ἀνάνηψιν ὁ ἐξῆς στίχος,

ἢ δ' ἐπεὶ οὖν ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη.

Ἰλ. X. 475.

Αὗται εἰσιν, ὡς ἔφημεν, αἱ μόναι περιστάσεις, καθ' ἃς ἐν τῷ συνόλῳ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν διαφαίνονται ἵχνη ἀσθενείας, καὶ ταῦτα ἐπὶ τὸ μυθικώτερον ἐκτιθέμενα. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν νόσον ἐδέχοντο ὡς ἀμετάβλητον θέλησιν τῶν Θεῶν, ὡς ἀναγκαῖον δεινόν, καὶ ἐπομένως περὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς, περὶ τῆς φύσεως, καὶ αὐτῶν τῶν μέσων τῆς δυνατῆς ἰάσεως, οὐδεμία, ἢ ὀλιγίστη ἐλαμβάνετο

φροντίς. Ἐπεταί δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι περὶ παθολογίας Ὅμη-
ρικῆς, ἥτοι περὶ διαγνώσεως συμπτωμάτων, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς
αὐτῶν ἐξηγήσεως, καὶ καταπολεμήσεως, οὐδεὶς ἐστὶ δυνατὸς λόγος,
καθ' ὅσον ἐλλείπει ἡ πρὸς τοῦτο ἀναγκαία ὕλη. Τὸ ὑπὸ τῶν
Ὀλυμπίων πεμπόμενον ἐδέχετό τις σιγῶν, οὐδ' εἰσεχώρει ἡ ἰδέα
ἐνδεχομένης ἀποφυγῆς, εἰ μὴ διὰ παρακλήσεων, θυσιῶν, κ' ἐξιλεώ-
σεως τῆς κεχολωμένης θεότητος.

Ἀλλαχοῦ ὅμως ἀνοίγεται τὸ στάδιον εὐρύτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΛΗΓΑΙ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Καὶ ὄντως, ἐὰν σπάνιαι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐδόθη τῷ
ποιητῇ ἀφορμὴ τῆς περιγραφῆς νοσολογικῶν συμπτωμάτων, ἀνὰ πᾶν
σχεδὸν θῆμα ὁμιλεῖ κατ' ἀνάγκην, καὶ ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως
τοῦ θέματος αὐτοῦ, περὶ τραυμάτων, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν.
Τόσον δ' ἀληθές ἐστὶ τοῦτο, ὥστε τινὲς ἤντησαν κ' ἐντεῦθεν
ἀφορμὰς ψόγου, ἀποκαλέσαντες τὸν Ὅμηρον αἰμοχαρῆ, καὶ καταγ-
γείλαντες αὐτὸν ὡς δῆθεν ἐναθρυνόμενον εἰς τοιαύτας περιγραφάς.
Ἀλλ' οἱ ἐμβριθεῖς κριτικοὶ θαυμάζουσιν ἀπ' ἐναντίας τὴν
ἀπαράμιλλον τέχνην, μεθ' ἧς ὁ ποιητής, ἐν ἐκάστη περιπτώσει,
ἐπινοεῖ πληγὴν διάφορον, καὶ λεπτομερέστατα αὐτὴν περιγράφει,
ἀποδεικνύων οὕτω, ὅτι ἐὰν ἡ παθολογία εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς τὰ
σπάργανα, ἡ ἀνατομία ἀπ' ἐναντίας ἦν λίαν ἀνεπτυγμένη, καὶ ἡ
γνώσις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀληθῶς ἐπιβάλλουσα διὰ τὴν
ἐποχὴν.

Ἀναφέρονται δὲ τραύματα παρ' Ὅμηρον θανατηφόρα, καὶ μὴ.
Ἀλλὰ τὰ πλεῖστά εἰσι θανατηφόρα, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ προξενηθεῖσα
βλάβη φαίνεται μὴ ἀναγκαστικῶς συνεπάγουσα τὴν καταστροφὴν.